

УДК 159.9

Шубертій Н.Г.¹

¹ старш. викладач НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО УМОВ ВІЙНИ

На сучасному складному етапі для українського суспільства, спричиненого військовим вторгненням в Україну, особливу актуальність набуває питання психолого-педагогічної діяльності командирів по регуляції уставних правил взаємовідносин серед військовослужбовців у ситуаціях реальних бойових дій.

Окремі аспекти психічних реакцій на екстремальні ситуації бойових дій та психологічні особливості формування та корегування відносин у військовій групі були досліджені такими фахівцями, як С.В. Харченко, О.В. Тимченко, В.І. Лисенко, О.О. Теличкін, Г.В. Старшенбаум, П.І. Сідоров, А.Г. Соловійов, І. А. Новікова, однак клінічна практика військових психологів ще й дотепер не має у своєму розпорядженні основних регламентованих орієнтирів у роботі з командирами військових підрозділів з питання рекомендацій їхніх дій відносно керування солдатами у стані шоккової травматизації та надзвичайно потужного стресу.

Ми дотримуємось точки зору, щодо необхідності реалізації суб'єктивного підходу в процесі військової служби, урахуванні психологічних типологічних особливостей суб'єктивного відображення екстремальної ситуації у свідомості солдата та особистісного впливу командира на ефективність його діяльності у бойових діях.

Присутність та особистісний вплив командира на своїх підлеглих являє собою кризову психологічну допомогу, яка надається у екстремальних ситуаціях та може не тільки психологічно підтримати бійця, але й врятувати його життя.

Дотримуючись цієї точки зору, ми пропонуємо наступні напрями роботи з офіцерами-командирами, яку має здійснювати психолог: поглиблення та систематизація знань щодо типологічних особливостей особистості військовослужбовців та їхнього можливого перебігу переживання стресу у екстремальній ситуації бойових дій; розуміння ролі профілактичних та саногенних дій командира попереджуючих дезадаптацію

бійців у бойових умовах; поглиблення знань про маркери психічного здоров'я та психічних порушень у бійців; навчання методів регуляції психічного стану у хронічній кризовій ситуації та ситуації надзвичайного потужного бойового стресу.

Профілактиці та корекції психічного стану бійців передують можливість командирів ідентифікувати їх особистісний радикал, оскільки кожна особистість має свої сильні та хиткі сторони – і тому допомога потребує бути диференційно різноманітною, враховуючи базово-особистісні потреби, моральні цінності, енергетично-ресурсні можливості солдата.

Згідно з нашим концептом індивідуально-типологічні характеристики особистості виступають визначальними факторами при психологічній адаптації в екстремальних ситуаціях бойових дій. Таким чином, ми розробили модифікацію класифікації особистісних радикалів бійців, яка включає їх психологічні профілі, індивідуальні особистісні ресурси у бойових умовах, обмеження та специфіку соціально-бойової дезадаптації у екстремальних ситуаціях та рекомендації для командирів по реадaptaції військовослужбовців та формуванні толерантності до бойових умов.

У психологічній особистісній типології військовослужбовців нами виокремлюються демонстративний, мазохістичний, соціопатичний, експлозивний, шизоїдний, параноїчний, компульсивний, депресивний та гіпоманіакальний особистісний радикали.

Спираючись на дослідження О.О. Теличкіна, ми припускаємо думку, що за критерієм якості психологічна адаптація військовослужбовців до умов війни може бути диференційована на повну, часткову і дезадаптацію. Повна адаптація характеризується ефективним виконанням службових обов'язків, стійким характером мотивації, стабільним оптимальним стилем когнітивної діяльності, адекватним рівнем емоційно-вольових процесів, високим рівнем сформованості психологічної стійкості до екстремальних умов несення служби. Частковій адаптації відповідає в цілому задовільний рівень виконання службових обов'язків, відносно стійкий характер мотивації, певний рівень зниження когнітивної діяльності, поєднання позитивних і негативних емоцій, середній рівень психологічної стійкості. Для дезадаптації характерні: незадовільний рівень виконання функціональних обов'язків, нестійкий характер мотивації, непродуктивність когнітивної діяльності, дезадаптивне інтенсивне негативне емоційне реагування, низький рівень психологічної стійкості.

Виокремлення, екстраполяція, модифікація та розширення даних щодо цих найменш та найбільш адаптивних особистісних радикалів серед військовослужбовців та структурне психологічне інформування офіцерів-командирів, дозволить їм сформувати більш ефективні стратегії реагування з підлеглими, які можуть перебувати у екстремальних ситуаціях бойових дій.